

آسیب شناسی فضای مجازی در آموزش و پرورش کودکان

رضا رضائی *

دانشجوی کارشناسی آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه فرهنگیان کردستان، ایران

rezarzaei.teacher@gmail.com

چکیده

خانواده مهم ترین نهاد اجتماعی است که مرزهای قابل نفوذی دارد و فضای مجازی توانسته است در آن رخنه کند؛ لذا ورود فضای مجازی به کانون خانواده موجب بروز آسیب هایی در هنجارها و نقش های اعضای خانواده به ویژه کودکان شده است. هدف از این تحقیق، بررسی آسیب های فضای مجازی در تعلیم و تربیت کودکان بوده است که در آن، آثار و پیامدهای منفی اینترنت را در رابطه با آداب و اخلاق زندگی خانوادگی مورد بررسی قرار داده است. روش علمی تحقیق نیز به صورت توصیفی- تحلیلی و روش جمع آوری مطالب به صورت کتابخانه ای و جستجو در پایگاه ها و منابع اطلاعات علمی اینترنتی بوده است.

نتایج پژوهش نشان می دهد گسترش فضاهای مجازی اینترنتی آسیب های گوناگونی در زمینه تعلیم و تربیت کودکان ایجاد کرده است؛ از جمله آسیب های اخلاقی همچون دسترسی آسان به منابع غیر اخلاقی، تضعیف باورهای دینی و القای شبهات و تعارض ارزش ها، آسیب های شخصیتی مثل اعتیاد به فضای مجازی، انزوای اجتماعی و اتلاف وقت، و آسیب های خانوادگی از قبیل کاهش ارتباطات خانوادگی، تغییر الگوی تعامل میان والدین و فرزندان، از بین رفتن تعادل قدرت در خانواده و شکاف نسل ها بنابراین، هدایت و نظارت والدین در کنار شناخت و آگاهی از آسیب های پیش روی فضای مجازی بهترین راهکار رفع آسیب های آن است.

کلید واژه ها: آموزش و پرورش، کودکان، فضای مجازی، آسیب شناسی

مقدمه

فضای مجازی به عنوان نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی توانسته است علی رغم عمر اندک، به سرعت در ابعاد گوناگون زندگی مردم نفوذ کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده اند و از فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می کنند. امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت افزایش یافته است؛ روش هایی از جمله پست الکترونیک، پیام های کوتاه، چت روم ها، وب پایگاه، بازی ها و

.....

امروزه خانواده ها در سبب فرهنگی خود مواجه با شبکه های ماهواره ای، فضای مجازی و رسانه های پیشرفته هستند که هر کدام به نوبه خود بخشی از فرایند اثرگذاری در خانواده را هدف گرفته اند به طوری که بعضی از شبکه های ماهواره ای به طور تخصصی تمرکز خود را بر مقوله خانواده نهاده اند و پیام مشترک برنامه های این شبکه ها عبارت اند از: ترویج خانواده هایی بی سامان و لجام گسیخته در مقابل ساختار خانواده، عادی سازی خیانت همسران به یکدیگر، عادی جلوه دادن روابط جنسی دختر و پسر پیش از ازدواج، ترویج فرهنگ هم باشی به جای ازدواج و عادی جلوه دادن سقط جنین برای دختران. (شکریگی، 1391)

پیشرفت و توسعه فضای مجازی، زمینه ساز فضاهای اجتماعی جدید شده و مجموعه گسترده ای از اجتماعات مجازی را به وجود آورده است؛ فضای بدون مرزی که روابط اجتماعی را تحت تأثیر قرار می دهد؛ بدین سان فناوری های نوین اطلاعات، اقصی نقاط عالم را در شبکه های جهانی ساخته شده از ابزارها به یکدیگر پیوند داده و ارتباطات رایانه ای، مجموعه گسترده ای از اجتماعات مجازی را به وجود آورده است.

فضای مجازی شبکه گسترده جهانی است که شبکه های مختلف رایانه را در اندازه های متعدد و حتی رایانه های شخصی را با استفاده از سخت افزار و نرم افزارهای گوناگون و با قراردادهای ارتباطی به یکدیگر متصل می کند؛ این شبکه جهانی از طریق خطوط تلفن، رایانه های شخصی و شبکه های رایانه ای به یکدیگر متصل می شود و با اختصاص نشانی های الکترونیکی مشخص به هر یک از آن ها، برقراری ارتباط سریع و گسترده را میان کل کسانی که به شبکه متصل هستند، فراهم می کند و تبادل اطلاعات میان آنان را به صورت متن، صدا، تصویر و فیلم میسر می سازد.

شبکه جهانی اینترنت، یکی از مهم ترین نوآوری هایی است که بعضی از نظریه پردازان برای تأکید بر اهمیت آن، تأثیرات این بزرگراه عظیم اطلاعاتی را مشابه با تأثیرات اختراع چاپ بر زندگی انسان ها ذکر کرده اند. (محسنی 1390)

فضای آزاد اینترنتی، محل حضور میلیون ها کنش گر اینترنتی است که می توانند با تفسیرهای نمادین در اینترنت به موارد زیر بپردازند:

1. به کنش فردی و جمعی متقابل بپردازند.
2. در اجتماعات مجازی حضور سایبری داشته باشند.
3. گروه مجازی تشکیل بدهند.
4. با افراد دیگری که از اینترنت استفاده می کنند، به بحث آزاد در مورد موضوعات گوناگون بپردازند.
5. از اطلاعات و اخبار موجود در سایت های اینترنتی به صورت گزینشی و بدون داشتن محدودیت های رسانه های دیگر که بر خلاف اینترنت - عمدتاً یک سوپیه اند، استفاده کنند. (جلالی، 1389)

روش پژوهش

هدف از این تحقیق، بررسی آسیب های فضای مجازی در تعلیم و تربیت کودکان بوده است که در آن، آثار و پیامدهای منفی اینترنت را در رابطه با آداب و اخلاق زندگی خانوادگی مورد بررسی قرار داده است. روش علمی تحقیق نیز به صورت توصیفی- تحلیلی و روش جمع آوری مطالب به صورت کتابخانه ای و جستجو در پایگاه ها و منابع اطلاعات علمی اینترنتی بوده است.

آسیب های اخلاقی

1. دسترسی آسان به منابع غیر اخلاقی
مهم ترین محصولات فرهنگی اعم از فیلم، عکس، متن، بازی های رایانه ای و اینترنتی را غرب و گاه شرق، تولید و سپس در فضای مجازی تبلیغ و توزیع می کند؛ بدین سان، یکی از خطرهای ناشی از فضای سایبر متوجه کشورهای است که فرهنگ های متضاد با فرهنگ حاکم بر فضای سایبری دارند. (طارمی، 1387)

یکی از نگرانی های عمده در خصوص افزایش دسترسی به اینترنت در خانه، قرار گرفتن نوجوانان در معرض مطالب جنسی است. سادگی دسترسی و فراوانی مطالب جنسی در اینترنت، نگرانی را نسبت به اثرات زیان بخش این گونه مطالب افزایش داده است. تصور بر این است که دسترسی کودکان و نوجوانان به هرزه نگاری از طریق اینترنت، ساده تر از روش های سنتی آن است.

یک فرض ضمنی دیگر این است که دسترسی گسترده به مطالب هرزه نگاری در اینترنت و از طریق تبلیغات، منجر به قرار گرفتن داوطلبانه در معرض این مطالب خواهد شد. نتایج این مطالعات نشان می دهد افشای تصادفی در بین ۱۰ تا ۳۰ درصد از نوجوانان رخ داده است.

فروش نوارهای ویدئویی و آلات و لوازم جنسی از طریق اینترنت، هشت درصد از فعالیت های تجاری رژیم آمریکا را که افزون بر ۱۸ میلیارد دلار است در بر می گیرد.

قشر جوان به خصوص نوجوانان در گروه سنی ۱۲ تا ۱۷ سال قربانیان عمده عاملان و دست اندرکاران چنین تجارت هنگفتی هستند. این گروه سنی عامل اصلی ثبات حرفه پورنوگرافی است.

بررسی نتایج پژوهش های روان شناسان دانشگاه تورنتو نشان می دهد کودکان- بیشتر - بعد از ظهرها و نوجوانان و جوانان ساعت های پایانی شب را برای مراجعه به اینترنت انتخاب می کنند که هر چه اشتیاق به بازدید از سایت های غیر اخلاقی بیشتر باشد، زمان استفاده از اینترنت به سمت ساعت های پس از نیمه شب گرایش می یابد. (احمدی، 1385)

2. تضعیف باورهای دینی و القای شبهات فکری

از جمله چالش های شبکه های اجتماعی، تبلیغات ضد دینی و حمله به اعتقادات مذهبی افراد است. گروه های مغرض با اهداف از پیش تعیین شده و با شیوه های مخصوص، اقدام به تزلزل در باورهای کاربران سست عقیده و کم اطلاع می نمایند؛ هم چنان که هم اکنون شبکه های اجتماعی، یکی از ابزارهای مورد استفاده برای تبلیغ بهائیت و عرفانهای کاذب است؛ البته بهترین شیوه تنها انفعالی برخورد کردن و اکتفا نمودن به پاسخگویی به شبهات نیست؛ بلکه این حضور باید همراه با تهاجم نیز باشد؛ به این معنا که عقاید و باورهای فرهنگ مهاجم را نیز با سؤالاتی که در مورد عقاید و نگرش هایشان وجود دارد، مورد هدف قرار داد و هیبت ظاهری آنان را شکست.

3. تعارض ارزش ها

تغییرات فناوری، ارزش ها و هنجارهای اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده است. یکی از چالش های فراروی فرهنگ ها، برخورد با این پدیده است؛ چون ورود اینترنت همراه با ارزش های غربی چالش های جدیدی را در کشورهای دیگر به وجود آورده است.

از آن جایی که برخی از عناصر موجود در این پدیده مغایر با فرهنگ خودی-ارزش های اسلامی و ایرانی- است، پس می توان گفت اینترنت می تواند آسیب های زیادی به همراه داشته باشد؛ مثلاً ورود اینترنت در حوزه خانواده موجب تغییر نظام ارزشی در خانواده ها می شود؛ هم چنان که در یک مطالعه تجربی نشان داده شد استفاده جوانان از اینترنت موجب کاهش ارزش های خانواده شده است. (زنجان، 1394)

آسیب های شخصیتی

1. اعتیاد به فضای مجازی

یکی از آسیب های فضای مجازی، اعتیاد به آن است؛ به طوری که از میان ۹۷ میلیون استفاده کننده از اینترنت در رژیم آمریکا، ۲ تا ۵ میلیون نفر دچار اعتیاد اینترنتی شده اند و با معضلات زیادی گریبانگیر هستند. (اکبری، 1399)

در کشور ایران نیز با گسترش روزافزون اینترنت، این مسئله مشاهده می شود. نتیجه تحقیقات انجام شده در کشور نشان می دهد بیشترین استفاده کنندگان از اینترنت، جوانان هستند و ۳۰ درصد از آنها به خاطر حضور در چت روم، ۲۸ درصد برای بازی های اینترنتی، ۳۰ درصد به منظور بررسی کردن پست الکترونیکی و ۲۵ درصد نیز به دلیل جستجو، وارد شبکه جهانی می شوند.

اعتیاد به اینترنت می تواند مشکلات جدی تحصیلی و خانوادگی برای مخاطبان به وجود آورد. اگر استفاده کنندگان از اینترنت نتوانند به مدت یک ماه دوری از اینترنت را تحمل کنند، در معرض خطر اعتیاد به آن قرار دارند؛ پدیده ای که اکنون نیز مشاهده می شود، به طوری که برخی از جوانان، شب ها را تا صبح با اینترنت می گذرانند و تمام صبح را خواب هستند؛ مسئله ای که آغازگر آسیب های متعدد دیگر نیز می شود.

طی تحقیقاتی که در خصوص دلایل گرایش و استفاده اعتیاد آور افراد از اینترنت صورت گرفته است، به این نتایج رسیدند: افرادی که وقت زیادی را صرف استفاده از کامپیوتر می کنند، کسانی هستند که در زندگی با مشکلاتی مواجه اند. این افراد چون رغبتی به برخورد با مشکلات زندگی ندارند و مایل نیستند حتی با آنها رو به رو شوند؛ لذا به فعالیت اعتیاد آور در اینترنت می پردازند. (نکایی، 1395)

اعتیاد به اینترنت، ضمن آنکه معضلات کلی که نوجوانان و جوانان را در هنگام دسترسی به اینترنت با آن روبرو می شوند را تشدید می کند، عامل مسائل و مصائب زیادی برای آنان می شود. افزایش حضور در فضای مجازی، تصور زندگی مجازی را جایگزین تصور زندگی واقعی می کند و در عین حال به خصوص نوجوانان - به علت تأثیر پذیری بیشتر به علت موقعیت سنی خویش درک خود را از زندگی بر اساس فضای مجازی تجربه شده تعریف می کنند، و در هنگام ارتباط با فضای واقعی ممکن است یا توانایی در آن فضا و برقراری ارتباط با آن را از دست بدهند و یا در تلاش باشند که بر اساس مناسبات مجازی آن را تفسیر نمایند.

از سوی دیگر، حضور بیش از اندازه در فضای اینترنت باعث کاهش سطح مسئولیت پذیری جوانان و نوجوانان و غفلت آنان از برنامه های آموزشی و تربیتی پیش بینی شده برای آن ها می گردد که ادامه این وضعیت باعث عقب افتادن نوجوانان از سایر همسالانشان در برنامه های تحصیلی می گردد.

2. انزوای اجتماعی

امروزه اینترنت در زندگی اجتماعی، جای دوستان و نزدیکان را گرفته و جایگزین روابط دوستانه و خانوادگی شده است. افرادی که ساعت ها وقت خود را در سایت های اینترنتی می گذرانند، بسیاری از ارزش های اجتماعی را زیر پا می نهند؛ چرا که این گونه افراد، سایر فعالیت های اجتماعی خود را کنار گذاشته و به فعالیت های فردی روی می آورند. نتایج پژوهش شاندرز نشان داد استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است؛ برعکس کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می کنند به طور قابل ملاحظه ایی با والدین و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند. (خسروشاهی، 1396)

بررسی محققان نشان می دهد. شاید هیچ گاه کاربران اینترنت از افسردگی و انزوای اجتماعی خود، آگاه نباشند و یا حتی در صورت آگاهی نیز آن را تأیید نکنند؛ اما ماهیت کار با اینترنت چنان است که فرد را در خود غرق می کند. پژوهش های انجام شده حاکی از آن است که دنیای اجتماعی در آینده، دنیای منزوی است؛ چرا که اینترنت با توجه به رشدی که دارد و جذابیت های کاذبی که برای نوجوانان ایجاد می کند، آن ها را به خود معتاد ساخته و جانشین والدین می شود.

هم چنین، استفاده زیاد از اینترنت با پیوند ضعیف اجتماعی مرتبط است؛ بر عکس، کاربرانی که از اینترنت کمتر استفاده می کنند، به طور قابل ملاحظه ای با مادر و دوستانشان ارتباط بیشتری دارند؛ البته این نتایج جهت گیری خاصی را نشان نمی دهد؛ مثلاً نمی توان گفت که آیا نوجوانان دارای ارتباطات ضعیف اجتماعی با گرایش به طرف فعالیت اینترنتی، ارتباطات اجتماعی خود را کاهش می دهند. (معیدفر، 1394)

3. ائتلاف وقت

اگر فضای مجازی، میزان استفاده از آن تابع ضابطه و قاعده ای نباشد که در این صورت جوانان و نوجوانان عادت می کنند، اوقات فراغت خود را به بیهودگی و بدون برنامه ریزی بگذرانند و این تصور در ذهن آن ها شکل می گیرد که نهایت زندگی، چیزی جز بازی و سرگرمی و کام جویی نیست و وجه دوم، نوع بهره برداری از آن و مراجعه به سایت هایی است که موارد ناهنجار و غیر اخلاقی را ترویج می کنند که از این طریق، هم هویت ملی فرد را مورد هجوم قرار می دهند و هم به تخریب شخصیت اجتماعی و حوزه روانی او می پردازند.

در حال حاضر، میلیون ها جوان در حال حاضر از اینترنت استفاده می کنند و هر سال میلیون ها نفر دیگر به جمع آنان اضافه می شود. در شبکه جهانی، سایت های بسیاری که هدف آن ها جذب و جلب توجه کودکان و نوجوانان به مسائل آموزشی و سرگرمی است، به فعالیت مشغول هستند.

بر خلاف چنین رشد عظیم اجتماعی، تحقیقات بسیار کمی در مورد چگونگی استفاده نوجوانان از سایت های اینترنتی انجام شده است؛ نتیجه پژوهش های جاکوب نلسون با عنوان مطالعات استفاده کنندگان ۱۳ تا ۱۷ ساله از اینترنت قرار دارد، نشان می دهد دلیل عمده استفاده نوجوانان از اینترنت در موارد زیر خلاصه می شود:

- انجام تکالیف و پروژه های درسی که از طرف معلم به آن ها محول شده است.
- گذراندن اوقات فراغت با مسائل گوناگونی که مورد علاقه آن هاست.
- سرگرمی و وقت گذرانی؛ شامل گوش کردن، دانلود موزیک، بازی های کامپیوتری و خواندن اخبار هنری و ورزشی.

- تحقیق در مورد بهداشت و سلامت فردی که از میان گذاشتن آن با دیگران خجالت می کشند.
 - یافتن قیمت اجناس و اقلامی که در آینده تصمیم و یا آرزوی خری آن را دارند.
- هم چنین، برخی تحقیقات نشان می دهد نوجوانان بیشتر وقت خود در وبگردی را متوجه حضوری سرگرم کننده می کنند و به همین جهت به جز در مورد اول که درصد کمی از وقت جوانان و نوجوانان به هنگام حضور در اینترنت را تشکیل می دهد، در باقی موارد به دنبال موارد سرگرم کننده و غالباً جذاب و رنگارنگ موجود در اینترنت هستند.

آسیب های خانواده

1. کاهش ارتباطات خانوادگی

بر اساس مطالعه ای که به تازگی درباره انواع مختلف کاربری های اینترنت از سوی نوجوانان و زمان اختصاص یافته به خانواده صورت گرفته، استفاده از اینترنت، زمانی را که نوجوانان با خانواده هایشان سپری می کنند، کاهش می دهد.

نکته قابل توجه این است که فعالیت های مختلف، آثار مختلفی داشته اند. پرداختن به بازی های آنلاین، هم زمان سپری شده با خانواده و هم زمان اختصاص یافته به ارتباط با اعضای خانواده را کاهش می دهد؛ اما استفاده از اینترنت برای برقراری ارتباط با دوستان کاهش کمی در زمان اختصاص یافته به خانواده ایجاد می کند؛ به همین ترتیب، به کار بردن اینترنت به منظور کارهای درسی زمان اختصاص یافته به خانواده را تحت تأثیر قرار نمی دهد. (لی، 2007)

در مجموع، شواهد عملی در مورد رابطه اینترنت با زمان اختصاص یافته به خانواده نشان می دهد، اینترنت زمانی را که والدین و فرزندان با یکدیگر سپری می کنند، کاهش می دهد.

2. تغییر الگوی تعامل بین والدین و فرزندان

دسترسی به اینترنت در خانه، الگوهای تعامل بین والدین و فرزندان را تحت تأثیر قرار داده و با افزایش تعارضات بین نسلی انسجام خانوادگی را تضعیف می کند. خانواده ها نظام هایی اجتماعی هستند که از طریق سلسله مراتب قدرت شکل می گیرند که ورود رایانه می تواند این سلسله مراتب را تغییر دهد؛ زیرا نوجوان در خانواده تبدیل به متخصص می شود و سایر اعضا باید از او راهنمایی های فنی بگیرند. (وات، 1994)

در این شرایط، نوجوان منابعش را نسبت به والدین افزایش می دهد و توانایی اش برای چیره شدن بر فضا بیشتر می شود. مطالعه ای که در خصوص جستجوی کمک در رابطه با رایانه در میان ۹۳ خانواده آمریکایی نشان داده است نوجوانان بیشتر از سایر اعضای خانواده تمایل به کمک کردن به دیگران دارند.

نوجوانان تبدیل به کارشناس شده اند و وقتی که والدین در این زمینه نیاز به کمک داشته باشند، باید به اطلاعات و توصیه های آنان تکیه کنند.

3. از بین رفتن تعادل قدرت در خانواده

ورود رایانه به خانه ها این قابلیت را دارد که در زمینه قدرت و خود مختاری موجب تعارضات جدیدی شود. نگرانی والدین ممکن است آنان را وادار سازد قوانینی را در خصوص میزان استفاده از اینترنت ایجاد کنند، اما نوجوانان این قوانین را دخالت در امور شخصی و تلاش برای کاهش خودمختاری شان می دانند.

استفاده از رایانه مستلزم دانش و مهارت است و کودکان بیش از والدین شان این مهارت را دارا هستند. هنگامی که نوجوان تبدیل به فردی می شود که دیگران برای گرفتن راهنمایی به او مراجعه می کنند، تعادل قدرت در خانواده دستخوش تغییر می شود. مطالعات نشان داده است که در این موارد، نوجوانان رایانه را انحصاری و استفاده سایر اعضای خانواده را محدود می کنند. (سعدی پور، 1392)

4. شکاف نسل ها

اینترنت شکاف میان نسل ها را بیشتر کرده است و اکنون شکاف میان نسل دوم و سوم علاقه مند به فضای مجازی نیز آشکار شده است؛ به گونه ای که هیچ یک زبان دیگری را نمی فهمند. امروزه با ورود وسایل و فناوری های جدید به عرصه خانواده ها، مشاهده می شود که والدین و فرزندان ساعت های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند؛ بدون آن که حرفی برای گفتن داشته باشند؛ لذا کمتر نشانه هایی از آن نوع خانواده هایی مشاهده می شود که والدین و فرزندان دور هم نشسته و درباره موضوعات مختلف خانوادگی و کاری با هم گفتگو کنند و نظریات هم دیگر را راجع به موضوعات مختلف جویا شوند.

در شرایط فعلی روابط موجود میان والدین و فرزندان به سردی گراییده، دو نسل به دلیل داشتن تفاوت های اجتماعی و تجربه های زیستی مختلف، زندگی را از دیدگاه خود می نگرند و مطابق با بینش خود آن را تفسیر می کند. نسل دیروز - والدین - احساس دانایی و با تجربگی می کند و نسل امروز - فرزندان - که خواهان تطابق با پیشرفت های روز است در برابر آن ها واکنش نشان می دهد و چون از پس منطق و نصیحت های ریشه دار و سرشار از تجربه آن ها بر نمی آید، به لجبازی روی می آورد. (رحیمی، 1390)

فرزندان در مقایسه با والدین، با وجود این که در یک فضایی فرهنگی زندگی می کنند، اطلاعات، گرایش ها و رفتارهای متفاوتی دارند؛ البته عوامل متعددی بر این پدیده تأثیرگذارند و این شکاف را روز به روز بیشتر می کنند که سرعت تحولات و بسط ارتباطات با جهان توسعه یافته، توجه بیشتر جوانان به برنامه های جهانی شدن فرهنگ، رسانه ها، گسترش روزافزون انجمن ها و کانون هایی غیر از کانون خانواده برای پیوستن و تعلق یافتن جوانان به آن ها از آن جمله است. (رحیمی، 1390)

یافته ها

پژوهش حاضر نشان می دهد گسترش فضاهای مجازی اینترنتی آسیب های گوناگونی در زمینه تعلیم و تربیت کودکان ایجاد کرده است؛ از جمله آسیب های اخلاقی همچون دسترسی آسان به منابع غیر اخلاقی، تضعیف باورهای دینی و القای شبهات و تعارض ارزش ها، آسیب های شخصیتی مثل اعتیاد به فضای مجازی، انزوای اجتماعی و اتلاف وقت، و آسیب های خانوادگی از قبیل کاهش ارتباطات خانوادگی، تغییر الگوی تعامل میان والدین و فرزندان، از بین رفتن تعادل قدرت در خانواده و شکاف نسل ها بنابراین، هدایت و نظارت والدین در کنار شناخت و آگاهی از آسیب های پیش روی فضای مجازی بهترین راهکار رفع آسیب های آن است.

راهکارهایی برای رفع آسیب های پیش گفته راهکارهای متنوعی برای رفع آسیب های فضای مجازی قابل استفاده است به طوری که زمینه های مختلفی برای حضور مفید و ارزشمند نوجوانان در اینترنت وجود دارد که با هدایت و نظارت والدین می تواند ضمن کمک به فراگیری مهارت های مختلف زندگی و فراگیری مناسب آموزش های مرتبط با تحصیلات آن ها، ارتقای سطح فرهنگی و تربیتی نوجوانان و جوانان را باعث شده و زمینه ساز افزایش سطح علمی این رده سنی گردد.

کمک والدین به حضور نوجوانان در سایت های دوستیابی مرتبط با فعالیت های فرهنگی و علمی که در نهایت منجر به فعالیت در فضای واقعی و ارتباطات انسانی نیز گردد، از جمله کمک هایی است که منجر به افزایش توانمندی حضور اجتماعی نوجوانان و جوانان می شود. سایت های مختص به این رده سنی که از سلامت اخلاقی برخوردار هستند، در اینترنت به فراوانی یافت می شود و تنها نیازمند یافتن و برقراری ارتباط با آن ها می باشد.

اینترنت پدیده ای است که باید آن را شناخت؛ محسنی که اینترنت برای جوانان دارد، این است که آن ها می توانند بدون در نظر گرفتن آداب و رسوم و قیودات فرهنگی و اجتماعی، با دیگران ارتباط برقرار کنند و خیلی سریع از این موانع و سدها عبور کرده و بخشی از نیازهای روانی خود برای برقراری ارتباط با دیگران را برطرف کنند که این امر به خودی خود امری مثبت است؛ اما زمانی جنبه منفی این پدیده بروز می کند که فرد، برقراری ارتباط از طریق اینترنت را با ارتباط واقعی یکی بداند؛ چون می تواند در فرد این توهم را به وجود آورد که می تواند به هویت خود آن طور که دوست دارد و به شکل فعال شکل دهد.

اینترنت به خودی خود به وجود آورنده مشکلات ارتباطی نیست؛ بلکه توجه افرادی را جلب می کند که مشکلات اجتماعی دارند، اما برای آن ها راه حلی پیدا نمی کنند؛ مثل این می ماند که گفته شود: داروهای افسردگی مولد این بیماری هستند. پیش از ظهور داروهای ضد افسردگی، افسردگی وجود داشت، اما وسیله ای برای تسکین یا درمان آن وجود

نداشت. گسترش ارتباطات اینترنتی در میان جوانان ایران نیز نشان دهنده بخشی از مشکلاتی است که آنها در جامعه با آن روبرو هستند.

از سوی دیگر - اینترنت - محدود به تأثیرات روانی نیست؛ بلکه همان گونه که بیان شد می تواند تأثیرات رفتاری و عملی فراوانی را بر نوجوانان و جوانان به جای بگذارد که در صورت عدم کنترل و نظارت والدین، منجر به رفتارهای خشونت آمیز و خرساز از سوی جوانان و نوجوانان گردد که در مراحل نیز غیر قابل کنترل می گردد. به نظر می رسد در صورت نظارت و حضور والدین بر استفاده نوجوانان و جوانان از اینترنت نه تنها می توان از تأثیرات منفی آن کاست، بلکه فضای استفاده را به سمت هدفمندی و ارزشمندی هدایت نمود و آن را در راستای ارتقای سطح علمی و اخلاقی نوجوانان و جوانان قرار داد.

بنابراین، فضای سایبر - اینترنت در کنار دستاورد ها و کاربرد های انکارناپذیر و مثبتی که در زمینه های گوناگون دارد، پیامد نامطلوبی نیز به همراه دارد که باید مورد توجه والدین، مربیان و همه مسئولان امر تعلیم و تربیت و برنامه ریزان فرهنگی جامعه قرار گیرد.

حریم خصوصی افراد آن قدر اهمیت دارد که احترام به آن در قرن حاضر از مرزهای سنتی دین و اخلاق فراتر رفته و در بیشتر کشورهای جهان ضمانت قانونی پیدا کرده است؛ اما شئون انسانی و اهمیت حفظ آن در فضای مجازی و امنیت اطلاعات مبادله شده با چالش هایی مواجه شده و سلامت اخلاقی و حتی جسمانی کودکان و نوجوانان در جامعه به مخاطره افتاده است. غالب والدین نیز به دلیل عدم آشنایی با اینترنت و ظرفیت های آن و شبکه های اجتماعی فضای مجازی و فناوری نوین ارتباطی، از رفتارهای آنلاین فرزندان در فضای مجازی اطلاعی ندارند. همین مسئله راه را برای صیادان اینترنتی باز می کند تا راحت تر بتوانند وارد حریم خصوصی خانواده شوند.

بحث و نتیجه گیری

اینترنت ابزاری مناسب برای توسعه افکار و اندیشه های بشری محسوب می شود به شرط آن که در راه صحیح استفاده شود. افراد به ویژه کودکان باید برای ورود به دنیای مجازی، اطلاعات کافی در اختیار داشته باشند تا دچار مشکلات اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی نشوند.

از طرف دیگر، ارتباطات سالم در فضای مجازی و لزوم هوشیاری جوانان و خانواده ها نسبت به تهدیدات فضای سایبری در درجه نخست اولویت قرار دارد. پیشگیری از آسیب های اخلاقی و اجتماعی و توجه والدین به رفتار فرزندان بسیار مهم است و برای جلوگیری از فروپاشی خانواده ها، والدین باید تا حدودی به فناوری های روز دنیا مسلط باشند و بدانند که تغییر در رفتار فرزندان به معنای ایجاد تغییر در طرز فکر آن هاست و هنگامی که بنیان فکری و شخصیت آن ها به صورت ناصحیح شکل گیرد، راه نفوذ شیادان به حریم خصوصی افراد و محیط امن خانواده باز می شود؛ لذا چنان چه خانواده ها نسبت به شیوه های جدید ارتباط فرزندان، خودآگاهی و شناخت کافی و لازم را داشته باشند، از بروز بسیاری از آسیب ها جلوگیری به عمل می آید.

فضای مجازی - فی نفسه - ابزاری بی طرف و خنثی است؛ اما اینکه اکنون مردم چگونه از آن استفاده می کنند، تعیین کننده است. اگر استفاده مناسب و مثبت باشد، در جهت توسعه جامعه حرکت خواهد کرد، در غیر این صورت مشکلات عمده ای را برای خانواده و اعضای آن به وجود می آورد.

به عبارت دیگر، شبکه جهانی اینترنت یک شبکه اطلاعاتی سریع با منابع بی شمار است که استفاده نادرست و بیش از حد از آن در بین برخی از افراد و غرق شدن در دنیای رایانه و جدایی از دنیای واقعی، فواید آن را به آسیب تبدیل می کند؛ به طوری که هم اکنون استفاده نادرست از این ابزار در میان کاربران در جوامع توسعه یافته - چنان گسترش یافته است که از آن به عنوان یک بیماری نوظهور نام می برند که محصول عصر ارتباطات و انقلاب رایانه ای است.

منابع

- شکریبگی، عالیہ (۱۳۹۱). رسانه، زنان و مناسبات خانواده. نشست انجمن جامعه شناسی ایران.
- محسنی، منوچهر (۱۳۹۰). جامعه شناسی جامعه اطلاعاتی، تهران: انتشارات دیدار.
- جلالی، علی اکبر (۱۳۸۹). نقش اینترنت در جهان آینده، پژوهش و سنجش، دوره ۷، شماره ۲۲-۲۱، ۹۶-۱۱۰.
- طارمی، محمد حسین (۱۳۸۷). فضای سایبر؛ آسیب ها و مخاطرات، ره آورد نور، دوره ۳، شماره ۲۲: ۳۹-۳۲.
- احمدی، احیا (۱۳۸۵). نگاهی به استفاده از اینترنت در میان کودکان، نوجوانان و جوانان. روزنامه همشهری. دوره ۸، شماره ۴۱-۴۳، ۲۲-۲۱.
- زنجانی زاده اعزازی، هما. و محمد جواد علی (۱۳۸۶). بررسی تأثیر اینترنت بر ارزش های خانواده در بین دانش آموزان دبیرستانی ناحیه ۳ مشهد (در سال ۸۳-۸۲). مجله جامعه شناسی ایران. دوره ۶، شماره ۱۴۶، ۲-۱۲۱.
- اکبری، ابوالقاسم. و مینا اکبری. (۱۳۹۹). آسیب شناسی اجتماعی، انتشارات رشد و توسعه.

ذکایی، محمد سعید. و فاخره خطیبی (۱۳۹۵). بررسی رابطه حضور در فضای مجازی و هویت مدرن در بین کاربران اینترنتی جوان ایرانی. علوم اجتماعی. شماره 33، 2-35.

صبوری خسروشاهی، حبیب (۱۳۹۶). بررسی آسیب های اجتماعی اینترنت. دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

معیدفر، سعید. حبیب پور، کریم و احمد گنجی (۱۳۹۴). اعتیاد اینترنتی، علل و پیامدهای آن، رسانه، سال ۱۹، شماره ۳.

سعدی پور، اسماعیل (۱۳۹۲). بررسی اثرات اینترنت بر خانواده های ایرانی دارای فرزند نوجوان پژوهش های ارتباطی. دوره ۲۰. شماره ۷۹، ۱۶۹-۱۴۳.

رحیمی، محمد (۱۳۹۰). عوامل اجتماعی مؤثر بر شکاف نسلی (مطالعه موردی: شهر خلخال). پایان نامه کارشناسی ارشد جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

Lee, S. J. and Y.G Chae (2007). Children's Internet Use in a Family Context: Influence on Family Relationships and Paternal Mediation. *Cyber Psychology and Behavior*. Vol 10. No 2: 640-644.

Watt, D. and J. M White (1999). Computers and the Family Life: A Family Developmental Perspective. *Journal of Comparative Family Studies*. Vol 30. No 1: 1-15.

The pathology of cyberspace in the education of children

REZA REZAEI

BS student in Exceptional Children, Kurdistan

Farhangian University,Iran

Rezarezaei.teacher@gmail.com

Abstract

The family is the most important social institution that has permeable boundaries and cyberspace has been able to penetrate it; Therefore, the entry of cyberspace into the family center has caused damage

to the norms and roles of family members, especially children. The purpose of this study was to investigate the harms of cyberspace in the education of children, in which it examined the negative effects and consequences of the Internet in relation to family etiquette and ethics. The scientific method of research has been descriptive-analytical and the method of collecting materials has been library and searching in databases and sources of Internet scientific information. The results of the research show that the expansion of cyberspace has caused various harms in the field of education of children; Moral harms such as easy access to immoral resources, undermining religious beliefs and instilling suspicions and conflict of values, personality harms such as cyberspace addiction, social isolation and waste of time, and family harms such as reduced family relationships, change Pattern of interaction between parents and children, loss of power balance in the family and generation gap. Therefore, guiding and supervising parents along with recognizing and being aware of the harms facing cyberspace is the best way to eliminate its harms.

Keywords; education, children, cyberspace, pathology